

Onderwijs- en Examenregeling

Research Instrumentmaker

Instelling	Leidse instrumentmakers School
Crebo	25897
Leerweg	BOL
Cohort	2023-2024

2023

Auteur

Muntinga, J. (Jolande) | Manager Onderwijs

Hollebeek, R. (Robin) | Curriculum expert

Afdeling

Leidse instrumentmakers School | Research Instrumentmaker

Datum

1-Sep-23

Project type

Onderwijs- en Examenregeling

Research Instrumentmaker

Versie

1.0

© 2023 Copyright LiS

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de LiS.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
1. Wat is een Onderwijs- en Examenregeling?	5
1.1 Hoe lang is jouw OER geldig?	5
1.2 Wijzigingen in het OER	5
2. Studentinformatie	6
3. Opleidingsgegevens	7
3.1 De Research Instrumentmaker	7
3.2 Kerntaak en werkprocessen van het beroep	7
4. Inhoud van de opleiding	9
4.1 Beroepsspecifieke kerntaken en werkprocessen	9
4.2 Taal en Rekenen	9
4.3 Loopbaan oriëntatie en -begeleiding (LOB) & Burgerschap	9
4.4 BPV	10
4.5 Keuzedelen	10
5. Begeleiding	12
6. Aanwezigheid en rooster	13
7. Toetsing en beoordeling	14
7.1 Ontwikkelingsgerichte toetsen en besluitvormende toetsen	14
7.2 Kwalificerend beoordelen bij examineren	14
8. Maatwerk	16
8.1 Vertragen, versnellen, verkorten (vrijstellingen aanvragen) of verdiepen van de opleiding	16
8.1.1 Vertragen	16
8.1.2 Versnellen	16
8.1.3 Verkorten	16
8.1.4 Verdiepen	17
8.2 Internationalisering	17
9. Onderwijs	18
9.1 Onderwijsplan	19
9.1.1 Beroepsgerichte projecten	19
9.2 Studievoortgang	20
9.2.1 Voorlopig studieadvies (VSA)	20
9.2.2 Bindend studieadvies (BSA)	20
9.3 Generieke vakken	21
9.4 BeroepsPraktijkVorming (BPV)	21

Onderwijs- en Examenregeling

Leidse instrumentmakers School | Research Instrumentmaker

© 2023 Copyright LiS

9.5	Studiebelasting/Onderwijstijd.....	21
9.6	Examencommissie.....	22
10.	Examinering en diplomering	23
10.1	Examenreglement.....	23
10.2	Exameneisen	23
10.3	Examenplan.....	24
10.3.1	Beroepsgerichte examenonderdelen.....	24
10.3.2	Generieke examenonderdelen.....	25
10.3.3	Examenonderdeel Loopbaan en Burgerschap	26
10.3.4	Examenonderdeel Keuzedelen.....	26
10.3.5	Examenonderdeel BeroepsPraktijkVorming.....	26
10.4	Diplomering.....	26
10.4.1	Diploma-eisen.....	26
10.4.2	Wettelijke diploma-eisen.....	27
10.4.3	Uitwerking wettelijke eisen diplomering, slaagzak-, regeling.....	28
11.	Documenten bij voortijdig afbreken opleiding	30
11.1	Mbo-verklaring	30
11.2	Mbo-certificaat	30
12.	Klachten.....	31

1. Wat is een Onderwijs- en Examenregeling?

De Onderwijs- en Examenregeling (hierna te noemen OER) van je opleiding is een document met behoorlijk veel tekst. Toch is het belangrijk dat jij als student weet wat hierin staat. In de OER vind je namelijk handige informatie terug over je opleiding, zoals hoe we jou kunnen helpen tijdens je opleiding, over waar je naartoe kunt als je ergens mee zit, over je beoordeling tijdens de opleiding en tijdens examens. Zodat je precies weet hoe jij straks dat mooie diploma verdient!

1.1 Hoe lang is jouw OER geldig?

Deze OER is geldig voor het cohort 2023-2024. Een cohort is het startjaar van je opleiding. Alle studenten die de opleiding starten in hetzelfde jaar, doen volgens dezelfde regels examen. De examens van deze studenten zijn gemaakt op basis van het kwalificatiedossier. De OER van jouw cohort is dus geldig gedurende jouw hele opleiding.

1.2 Wijzigingen in het OER

Zijn er tijdens je opleiding belangrijke wijzigingen? Dan vind je die op het wijzigingsblad. Alle wijzigingsbladen publiceert de School de [LiS-website](#). Je mentor informeert je er ook over.

De LiS behoudt zich tevens het recht voor wijzigingen en correcties aan te brengen lopende het studiejaar in dit OER, anders dan voornoemde opleidingswijzigingen. Alleen indien relevant zullen deze worden aangebracht op het wijzigingsblad.

2. Studentinformatie

Wil je meer weten over examens, studiekosten, stagelopen of de regels die we aanhouden op onze school? Veel is in deze OER te vinden, maar de LiS heeft nog een aantal documenten waarin je meer specifieke informatie vindt. Ze staan op de [website](#) van de school en binnen onze digitale omgevingen. Je kunt jouw mentor benaderen als je meer of aanvullende vragen hebt.

Dit zijn ze:

- **Studiegids**

In de Studiegids staat heel veel informatie over school en over praktische zaken die je helpen om jouw periode op de LiS zo goed mogelijk te kunnen organiseren en doorlopen.

- **Praktijkovereenkomst (POK)**

In de POK staan de afspraken tussen de LiS, jou en de werkgever over onder andere begeleiding, verzekering en aansprakelijkheid.

- **Studentenstatuut**

Als student heb jij rechten, maar ook plichten. In het Studentenstatuut lees je hoe we dat doen.

- **Examenreglement**

Het centraal Examenreglement is geldig vanaf publicatiedatum. Het reglement is geldig voor alle actieve opleidingen van de LiS.

- **Studiekostenbeleid**

De spullen die je nodig hebt en de kosten voor een opleiding vind je op de website van de LiS. De LiS zorgt dat kosten zo laag mogelijk zijn. De Studententraad van de LiS praat daarover mee. In het schoolkostenbeleid zijn alleen de (mogelijke) kosten opgenomen die voor jouw rekening komen. In dit beleid vind je ook de terugkoopregeling.

- **Studentenfonds**

Zijn er financiële drempels die het volgen van je opleiding moeilijk maken? Dan bestaat er het LiS-Studentenfonds. Je kunt [meer informatie hierover en bijbehorende aanvraagformulieren](#) vinden op de website.

- **Verzuimprotocol**

In het Verzuimprotocol lees je over de vormen van verzuim, de afspraken daarover bij de LiS en de aanvraag van verlof.

- **Schoolbegeleidingsprofiel**

In het Schoolbegeleidingsprofiel lees je hoe we op school onze algemene en Specifieke begeleiding hebben georganiseerd.

3. Opleidingsgegevens

Naam Kwalificatie	Productietechniek
Crebo Kwalificatie	23361
Naam Kwalificatiedossier	Researchinstrumentmaker
Crebo Kwalificatiedossier	25897
Jaargang uitgave Kwalificatiedossier	2023
Niveau	4
Leerweg	BOL
Cohort	2023-2024
Opleidingsduur	4 jaar 6400 sbu
Wettelijke keuzedeelverplichting	720 sbu
Keuzedeelverplichting opleiding	720 uur
Geldig vanaf	08-2023

3.1 De Research Instrumentmaker

Als research instrumentmaker ben je een vaktechnisch specialist die binnen een bedrijf werkzaam is in de productie op een specifieke afdeling. Je werkt zowel met geautomatiseerde als niet geautomatiseerde bewerkingsmachines. Daarbij maak je gebruik van verschillende bewerkingstechnieken aan een verscheidenheid van materialen. Jouw werkzaamheden hebben een multidisciplinair karakter waarbij zelfstandig, geconcentreerd en systematisch te werk gaat en creatief bent. Vaak werk je in teams met academisch geschoolde onderzoekers.

Als beginnend beroepsbeoefenaar ben je in staat de voorgelegde uitdagingen en problemen te analyseren en vervolgens het voorgelegde probleem om te zetten in een daadwerkelijke constructie en deze te testen op functionaliteit. De werkzaamheden omvatten het maken en testen van geautomatiseerde programma's voor materiaalbewerking, het maken van onderdelen voor instrumenten en het bouwen en testen van instrumenten. Daarnaast ontwerp, bouw en test je de prototypes.

3.2 Kerntaak en werkprocessen van het beroep

De opleiding Instrumentmaker is gebaseerd op het Opleidingsdossier 'Research Instrumentmaker crebo 25897' van kwalificatiedossier productietechniek Crebo. 23361

Dit zijn de **kerntaken** en **werkprocessen** van jouw toekomstig beroep die worden beschreven in dit Kwalificatiedossier:

Basisdeel		
B1-K1	Vervaardigt producten en/of onderdelen	
	B1-K1-W1	Bereidt de werkzaamheden voor
	B1-K1-W2	Vervaardigt en/of bewerkt het product
	B1-K1-W3	Meet en controleert het product en/of onderdeel
	B1-K1-W4	Rondt de werkzaamheden af en levert het (metaal)product op
Profieldeel		
P4-K1	Maakt en test geautomatiseerde programma's	
	P4-K1-W1	Bereidt het schrijven van geautomatiseerde programma's voor
	P4-K1-W2	Schrijft geautomatiseerde programma's voor materiaalbewerking
	P4-K1-W3	Test geautomatiseerde programma's
	P4-K1-W4	Voert CNC-bewerkingen uit
	P4-K1-W5	Administreert en archiveert productgegevens
P4-K2	Produceert onderdelen voor instrumenten	
	P4-K2-W1	Bereidt het maken van onderdelen voor
	P4-K2-W2	Maakt onderdelen
P4-K3	Bouwt en test instrumenten	
	P4-K3-W1	Bouwt en/of repareert instrumenten
	P4-K3-W2	Test instrumenten
	P4-K3-W3	Levert instrumenten op
P4-K4	Ontwerpt prototypen	
	P4-K4-W1	Maakt een ontwerpplan voor een prototype
	P4-K4-W2	Maakt schetsen en ontwerpt prototypen
	P4-K4-W3	Bouwt het prototype
	P4-K4-W4	Test de functionaliteit van het prototype

4. Inhoud van de opleiding

De opleiding Research Instrumentmaker is opgebouwd uit een aantal onderdelen. Meer hierover lees je in de Studiegids en op de volgende bladzijdes.

Jouw opleiding bestaat uit de volgende onderdelen:

- Beroepsspecifieke kerntaken en werkprocessen
- Taal en Rekenen
- Loopbaan & Burgerschap (LOB)
- BeroepsPraktijkVorming (BPV)
- Keuzedelen

4.1 Beroepsspecifieke kerntaken en werkprocessen

Het groot deel van je onderwijs en de examens van jouw opleiding zijn gebaseerd op Kwalificatiedossier. Een Kwalificatiedossier bestaat uit kerntaken en werkprocessen. Dit zijn de taken en manieren van werken die je in je opleiding moet leren. Het Kwalificatiedossier van jouw opleiding is te vinden op de website van [SBB](#).

4.2 Taal en Rekenen

In je Kwalificatiedossier staat ook wat je allemaal moet leren voor Taal en Rekenen. Deze eisen zijn te vinden op de website van [SBB](#) en op [Kennispunt Taal en Rekenen Mbo](#).

4.3 Loopbaan oriëntatie en -begeleiding (LOB) & Burgerschap

Bij **LOB** gaat het om het ontdekken van jouw kwaliteiten en interesses, zodat je passende keuzes maakt in je loopbaan. Bij LOB kijk je naar de beroepen die mogelijk zijn na je opleiding of welke vervolgopleiding je wil doen.

Bij LOB werk je aan de volgende loopbaancompetenties:

- Capaciteitenreflectie: Je onderzoekt waar je goed in bent.
- Motievenreflectie: Je ontdekt waar jij enthousiast van wordt.
- Werkexploratie: Je ontdekt welke mogelijkheden er in jouw vakgebied zijn.
- Loopbaansturing: Je leert hoe jij zelf invloed hebt op je eigen loopbaan.
- Netwerken: Je leert contacten leggen met mensen in je werkveld en deze contacten in te zetten voor je loopbaan.

Bij **Burgerschap** leer je over onderwerpen die horen bij de Nederlandse samenleving. Je ontwikkelt tijdens dit vak jouw kritische denkvaardigheden. Dit betekent dat je leert nadenken of bepaalde informatie waar is of niet. De volgende onderwerpen of dimensies komen aan bod bij Burgerschap:

- Politiek-juridisch: Je leert hoe politiek en rechtspraak werkt.
- Economisch: Je leert hoe je deelneemt aan de Nederlandse economie als consument als werknemer.
- Sociaal-maatschappelijk: Je leert hoe je een bijdrage kunt leveren aan de samenleving.
- Vitaal burgerschap: Je leert over een gezonde leefstijl.

4.4 BPV

BeroepsPraktijkVorming of stage is een belangrijk onderdeel van je opleiding. Hierover lees je meer verderop in deze OER en het [BPV informatiedocument](#).

4.5 Keuzedelen

Elke opleiding heeft een aantal keuzedelen waar je uit kunt kiezen. Je vindt het aanbod in het Examen- en Diplomaplan dat als los document bij deze OER en op de website van de LiS staat. Van elk keuzedeel bestaat een keuzedeeldossier. In het keuzedeeldossier vind je de inhoud van het keuzedeel met de kerntaken en werkprocessen van het keuzedeel. Informatie over materiaal dat je nodig hebt, eventuele kosten en andere afspraken voor de start van het keuzedeel krijg je van de docent die het keuzedeel aanbiedt. In de tabel hieronder vind je praktische informatie rondom keuzedelen.

Keuzedeel informatie			
Omvang keuzedeelverplichting	<ul style="list-style-type: none"> • Keuzedelen zijn een vast onderdeel van elke opleiding. Per opleidingsniveau is bepaald aan hoeveel studiebelastingsuren (sbu) je dient te voldoen. • Per keuzedeel is bepaald wat de studiebelastingsuren zijn. De meeste keuzedelen zijn 240 uur. Enkele zijn 480 of 720 uur. • Voorbeeld: je doet een vakopleiding. Je dient dan voor 720 uur aan keuzedelen te voldoen. Je mag dan 3 keuzedelen doen van 240 uur (3 x 240 = 720 uur). Maar je mag ook 1 keuzedeel van 720 uur doen. • Per niveau en soort opleiding is dit: 		
	Kwalificatie	Soort opleiding	Keuzedeelverplichting studiebelastingsuren
	Niveau 2 (2 jaren)	Basisberoepsopleiding	480 uren
	Niveau 3 (3 jaren)	Vakopleiding	720 uren
Niveau 4 (4 jaren)	Middenkaderopleiding	720 uren	
Keuzedelen aanbod	<ul style="list-style-type: none"> • Het keuzedeel-aanbod van jouw opleiding is beschikbaar in het Examen- en Diplomaplan. • Bij de omschrijving van het keuzedeel staan, wanneer nodig, de overige randvoorwaarden aangegeven. 		
Vorbereiding op kiezen keuzedeel	<ul style="list-style-type: none"> • Je krijgt meer informatie over de keuzedelen tijdens studieloopbaanbegeleiding. Onder andere over: <ul style="list-style-type: none"> o Wanneer je kunt kiezen o Wanneer je kunt inschrijven 		

	<ul style="list-style-type: none"> o Hoe je kunt inschrijven o Het onderwijsprogramma en/of de beroepspraktijkvorming o Welke begeleiding je krijgt bij het maken van een geschikte keuze.
Vastleggen keuze student	<ul style="list-style-type: none"> • De keuzedelen die je kiest leggen we vast. Je keuze kan niet zomaar veranderd worden door jou of de LiS. • Wanneer je een keuzedeel tijdens de BPV volgt, wordt dit in de Praktijkovereenkomst (POK) opgenomen.
Onderwijs	Keuzedelen volg je op school en/of in de beroepspraktijkvorming en/of door zelfstudie.
Examinering	De examens van de keuzedelen staan vermeld in het examen en diplomaplan.
Verzoek volgen van een keuzedeel buiten het opleidingsaanbod	Momenteel is het niet mogelijk een keuzedeel van een andere opleiding te volgen.
Verzoek volgen van een extra keuzedeel	Wil je een extra keuzedeel volgen? Dan kun je dit aanvragen bij je mentor. Dit extra keuzedeel volg je náást de keuzedelen die onderdeel uitmaken van de keuzedeelverplichting van je opleiding.
Vrijstelling aanvragen	In een aantal situaties kun je een vrijstelling aanvragen voor een keuzedeel. Dit wil zeggen dat je een keuzedeel niet hoeft te volgen. Je moet dit dan aanvragen bij de examencommissie. Een situatie van vrijstelling is bijvoorbeeld: je hebt het keuzedeel tijdens een eerdere opleiding al gevolgd.

Bij de LiS hebben we keuzedelen die ter verbreding en verdieping van het beroep dienen. De volgende keuzedelen worden op de LiS aangeboden:

- Inspelen op Innovaties
- Duits
- Bedrijfsvoering
- Methodisch ontwerpen
- Instrumentation for Space
- Optical Engineering
- Drone techniek
- Voorbereiding op HBO Wiskunde

5. Begeleiding

We vinden het erg belangrijk dat je binnen je studieloopbaan de juiste begeleiding krijgt, zodat je op een prettige manier succesvol je opleiding af kunt ronden. We besteden hier dan ook veel aandacht aan. Dit geldt ook als je extra ondersteuning of begeleiding nodig hebt (op de LiS noemen we dit Specifieke begeleiding), of als je hulp nodig hebt bij het zoeken van een andere studie of richting van je loopbaan. Meer informatie over de manier waarop we Begeleiding vormgeven op de LiS is te vinden in het Schoolbegeleidingsprofiel en de Studiegids.

6. Aanwezigheid en rooster

Om jou zo goed mogelijk te begeleiden is het belangrijk dat je er bent tijdens je opleiding. Daarom houden we je aanwezigheid op de LiS bij. Rondom je aanwezigheid gelden wettelijke regels. Bij onvoldoende aanwezigheid bestaat de kans dat de LiS melding moet maken bij de leerplichtambtenaar en de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO).

De regels over ziekte en afwezigheid kun je vinden in het [Studentenstatuut](#) en het [Verzuimprotocol](#) van de LiS. In je rooster zie jij jouw lestijden en waar de lessen plaatsvinden. Het rooster wordt voor het begin van iedere periode bekend gemaakt. Je rooster kun je vinden in [Onderwijs-Online](#) en [Trajectplanner](#). Lees meer over aanwezigheid in de Studiegids en in het Verzuimprotocol van de LiS. Controleer regelmatig je rooster op wijzigingen.

7. Toetsing en beoordeling

Binnen het onderwijs meten we je ontwikkeling en groei middels diverse **meetmomenten**. Deze meetmomenten noemen we *toetsing*. Een meetmoment kan een daadwerkelijke toets zijn, maar ook een opdracht, presentatie, exit ticket, peer review, korte opdracht, portfolio, kennistoets, presentatie, gesprek, of andere manier waarmee je laat zien wat je al kunt of weet. Onderwijs en toetsing horen bij elkaar! Toetsing beschouwen we als een geïntegreerd en samenhangend onderdeel van het leren. Deze meetmomenten hebben een zo groot mogelijk feedback functie en vinden tijdens de workshops of trainingen die je krijgt plaats. De docent zet een meetmoment in zodat hij of zij weet waar je staat, en deze toetsing is erop gericht je te informeren over je ontwikkeling en om je handvatten te geven voor verdere ontwikkeling in je leerproces. Lees meer hierover in de Studiegids.

7.1 Ontwikkelingsgerichte toetsen en besluitvormende toetsen

De LiS onderscheidt twee verschillende functies van toetsen:

1. Een leer-/ontwikkelfunctie

Toetsen met deze functie zijn erop gericht om jou én de docent informatie te geven over je ontwikkeling en waar je staat ten opzichte van de gestelde leerdoelen. Het geven van feedback en feedforward is hierin erg belangrijk. Het vormt geen eindoordeel, maar is erop gericht om je juist te laten zien: wat gaat goed, waar liggen mijn leerpunten en wat moet ik nog leren om zo het einddoel te bereiken? Hiermee ga je tijdens het verdere project aan de slag. Een toets die wordt ingezet om te ontwikkelen resulteert daarom niet altijd in een cijfer of beoordeling. Toetsen met deze functie maken altijd onderdeel uit van een les/workshop of training.

2. Een beslisfunctie

Toetsen met deze functie worden ingezet als beoordeling: ze worden gebruikt om te kijken wat je volgende stap is in je leerproces. Ben je klaar voor volgend project of voor een examen(onderdeel) of semester? Heb je extra tijd nodig om je verder te bekwamen en zo aan de gestelde leerdoelen te voldoen? Lees meer hierover in de Studiegids.

Voor het beroepsproduct geldt dat wat je oplevert altijd de **beslisfunctie** heeft: Er wordt bekeken of je klaar bent voor een volgende fase of project in het onderwijs.

7.2 Kwalificerend beoordelen bij examineren

Middels de examen(s) stellen we vast of je voldoet aan de diplomeringseisen. Je wordt maximaal op je examens voorbereid. De LiS is hierin transparant en eenduidig. In het onderwijs voorafgaand aan het examen is gemeten en besloten of je klaar bent voor deelname. De examenvormen zijn afgestemd op de exameninhoud.

- Deze beoordelingen tellen mee in het behalen van je diploma.
- Deze beoordelingen krijg je na afname van een examen.

Op de LiS examineren we, naast de verplichte centrale examens, in de praktijk middels praktijkexamens. De examens doen recht aan de context van je toekomstige beroep. Binnen de examens streven we naar een passende balans in vereiste kennis, vaardigheden en beroepshouding. Het bedrijfsleven speelt een belangrijke rol in de examinering. Het hart van de opleiding wordt geëxamineerd in de beroepspraktijk en de beroepenveldcommissie (BVC) adviseert onder andere over de visie op examinering.

8. Maatwerk

De LiS wil je zo goed mogelijk ondersteunen bij het leren en het ontwikkelen van jezelf als student en als persoon. Soms is maatwerk daarbij nodig. Dit wil zeggen dat we aanpassingen aan het onderwijs doen voor jou persoonlijk. We kijken dan naar jouw leerdoelen en de mogelijkheden die je opleiding biedt. Denk bijvoorbeeld aan het vertragen of versnellen van je opleiding. Je mentor is voor maatwerk je contactpersoon.

Waar mogelijk examineren we bij de LiS op maat. Dit betekent dat we, samen met jou en de docenten, bekijken of je klaar bent voor een examen en aan alle vereisten voor deelname hebt voldaan. We noemen dit ook wel het 'go-no go moment'. Wij streven ernaar om ook voor de generieke examens een programma aan te bieden dat recht doet aan jouw kennis en kunde en waar nodig en mogelijk deze examens vroegtijdig in het onderwijsprogramma af te nemen. Voor aanvragen en maatwerk zijn voorwaarden en regels opgesteld in de examenregeling.

8.1 Vertragen, versnellen, verkorten (vrijstellingen aanvragen) of verdiepen van de opleiding

8.1.1 Vertragen

Als je meer tijd nodig hebt om de onderwijsdoelen en examinering te behalen, is vertragen van de opleiding een mogelijkheid. Je volgt dan een eigen leerroute met een nieuwe einddatum. De duur van de vertraging hangt af van verschillende onderdelen, maar vertragen is niet oneindig en kan niet in strijd zijn met het Studentenstatuut en/of het centraal Examenreglement.

Heb je alleen meer tijd nodig voor het afleggen van één of meerdere examens? Dan is vertragen van de studieduur niet nodig. Je kunt dan ook gebruik maken van de [Examenregeling](#).

8.1.2 Versnellen

Als je de onderwijsdoelen sneller kunt behalen dan gepland, gebaseerd op jouw studieresultaten, dan is versnellen van de opleiding een mogelijkheid. Dit geldt voor zowel de lessen als BPV. De afspraken rondom versnellen worden schriftelijk vastgelegd. In geval van BPV betreft dit een aangepaste POK. Haal je de versnelde doelen niet? Dan vervolg je je opleiding in het normale tempo die ervoor staat.

8.1.3 Verkorten

Is voor de start van je opleiding al duidelijk dat je voldoende kennis hebt, dan is het verkorten van de opleiding een mogelijkheid. Hiervoor moet je vrijstelling aanvragen voordat de opleiding start. Bij verkorting van de opleiding volg je de lessen en/of de BPV die nodig zijn om de examens te kunnen behalen. We maken samen afspraken over welke onderdelen van het onderwijs gevolgd moeten worden. *Lees meer over het aanvragen van vrijstellingen in de Studiegids.*

8.1.4 Verdiepen

Als je nóg meer wil leren buiten de leerdoelen van je opleiding om, dan is verdiepen van de opleiding een mogelijkheid. Bijvoorbeeld door extra BPV te lopen, een extra keuzedeel te volgen of onderdelen van een andere opleiding volgen (IM).

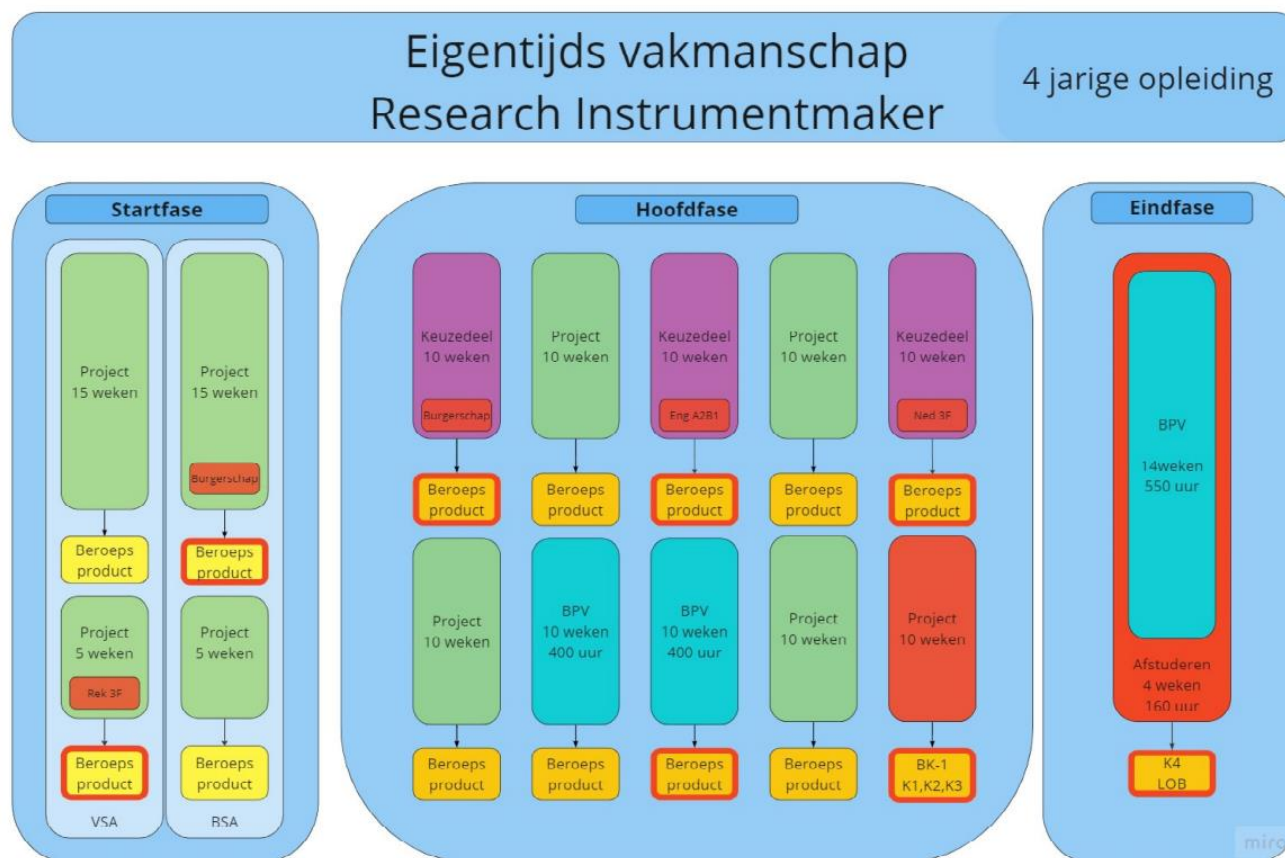
Maatwerk is altijd in zeer goede samenspraak met docenten, mentoren en het onderwijsmanagement en altijd onderhevig aan de mogelijkheden binnen de onderwijslogistiek op de LiS.

8.2 Internationalisering

Je kunt een deel van je opleiding ook in het buitenland volgen, door bijvoorbeeld naar het buitenland te gaan voor een stage. Dit draagt bij aan je ontwikkeling. Je bent door die ervaring beter voorbereid op het werken op de internationale arbeidsmarkt. Het helpt bij de aansluiting op een eventuele vervolgopleiding en het vergroot je kansen op de arbeidsmarkt.

Informeer naar de mogelijkheden voor jouw opleiding bij je mentor of BPV-begeleider. In veel gevallen kan de LiS voor jou een subsidie aanvragen via Erasmus+. Je kunt voor meer informatie mailen naar bpv@lis.nl.

9. Onderwijs

Onderwijs- en Examenregeling

Leidse instrumentmakers School | Research Instrumentmaker

© 2023 Copyright LiS

9.1 Onderwijsplan

9.1.1 Beroepsgerichte projecten

Code	Projectnaam	Kerntaak	Werkprocessen	Periode	Duur	Plaats afname	Voldaan (J/N)
Project	Perslucht Draaibank	B1-K1 + kennismaken K1, k2, k3 en k4	B1-K1-W1 Bereidt de werkzaamheden voor	Startfase	15 wk	LiS	J/N
Project	Beugelschroefmaathouder		B1-K1-W2 Vervaardigt en/of bewerkt het product		5 wk	LiS	J
Project	Optiekhouders		B1-K1-W3 Meet en controleert het product en/of onderdeel		15 wk	LiS	J/N
Project	Werkstuk-aanslag		B1-K1-W4 Rondt de werkzaamheden af en levert het (metaal)product op		5 wk	LiS	J
<p>K1, K2, K3 en K4 komen aan de orde. Zij hebben echter een klein aandeel in deze projecten. De nadruk ligt op B1-K1</p> <p>Project Persluchtdraaibank is bedoeld om je kennis te laten maken met de LiS, de manier van onderwijs geven en de eerste kennis en vaardigheid op te doen.</p> <p>Project Beugelschroefmaathouder moet met positief gevolg worden afgerond, een negatieve beoordeling kan leiden tot een VSA.</p> <p>Project Optiekhouders is een ontwikkelingsproject; een negatieve beoordeling is toegestaan maar kan tot een BSA leiden.</p> <p>Project Werkstukaanslag dit project moet met positief gevolg worden afgerond voordat je aan de Hoofdphase kunt beginnen. Een negatieve beoordeling kan leiden tot een BSA en/of studievertraging.</p> <p>Onderwijs voorwaarden A Projecten in de Startfase moeten met een positief resultaat worden afgerond voor voortgang binnen het onderwijsprogramma. Uitzondering hierop zijn:</p> <p>Project Persluchtdraaibank en Optiekhouders voor deze projecten geldt dat een negatieve beoordeling is toegestaan maar dit kan wel tot een VSA (voorlopig negatief studieadvies) of BSA (bindend negatief studieadvies) leiden.</p> <p>Project Beugelschroefmathouder moet met positief gevolg worden afgerond, een negatieve beoordeling kan leiden tot een VSA.</p> <p>Project Werkstukaanslag dit project moet met positief gevolg worden afgerond voordat je aan de Hoofdphase kunt beginnen. Een negatieve beoordeling leidt tot een BSA en/of studievertraging.</p> <p>Belangrijk onderdeel hiervan zijn de beoordelingen middels de Rubric, maar ook de persoonlijke leerdoelen van studenten, evenals studiehouding- en gedrag (zie ook de Studiegids).</p>							
Project	X	K1, K2, K3 en K4 + B1K1	P4-K1-W1 Bereidt het schrijven van geautomatiseerde programma's voor P4-K1-W2 Schrijft geautomatiseerde programma's voor materiaalbewerking P4-K1-W3 Test geautomatiseerde programma's	Hoofdphase	10 wk	LiS	J

Project	X		P4-K1-W4 Voert CNC-bewerkingen uit P4-K1-W5 Administreert en archiveert productgegevens P4-K2-W1 Bereidt het maken van onderdelen voor P4-K2-W2 Maakt onderdelen P4-K3-W1 Bouwt en/of repareert instrumenten P4-K3-W2 Test instrumenten P4-K3-W3 Levert instrumenten op P4-K4-W1 Maakt een ontwerpplan voor een prototype P4-K4-W2 Maakt schetsen en ontwerpt prototypen P4-K4-W3 Bouwt het prototype P4-K4-W4 Test de functionaliteit van het prototype		10 wk	LiS	J
Project	X		B1-K1 ligt als basis onder deze kerntaken en werkprocessen.		10 wk	LiS	J
Project	X				10 wk	LiS	J

Voorwaarden B
 Projecten in de Hoofd fase moeten met een positief resultaat worden afgerond voor voortgang binnen het onderwijsprogramma. Belangrijk onderdeel hiervan zijn de beoordeling middels de Rubric, maar ook de persoonlijke leerdoelen van studenten.
 Het niet positief afronden van een project kan tot studievertraging lijden.

9.2 Studievoortgang

Je bent gestart bij de LiS om de opleiding tot (research) instrumentmaker met succes af te ronden. Het is daarbij belangrijk om je studievoortgang in de gaten te houden en tijdig aan de bel te trekken als je problemen ondervindt. Bij de LiS vinden wij het belangrijk om je een goede begeleiding te bieden tijdens je opleiding.

Je krijgt op de LiS een mentor, die voor jou (en eventueel voor jouw ouder(s)/verzorger(s)) het eerste aanspreekpunt zal zijn als het gaat om jouw (persoonlijke) ontwikkeling en zaken die er mogelijk in jouw privé situatie spelen die van invloed zijn op hoe het leren op school gaat.

Om inzicht te krijgen in je studievoortgang en hoe het met jou gaat, spreekt je mentor meerdere keren in het semester met jou. Hierbij voert je mentor ook het gesprek met jou over de consequenties bij het ontbreken van voldoende studieresultaten en een positieve studie- en beroepshouding in je eerste studiejaar op de LiS. Dit is namelijk bepalend voor het afgeven van het studieadvies.

9.2.1 Voorlopig studieadvies (VSA)

Als blijkt dat er tijdens het eerste half jaar redenen van zorg zijn of je de opleiding wel succesvol gaat voltooien, kan er een Voorlopig Studieadvies (VSA) worden afgegeven. In het VSA worden voorwaarden gesteld aan welke eisen je aan het einde van jouw eerste LiS-jaar voldaan moet hebben om je opleiding te mogen vervolgen.

9.2.2 Bindend studieadvies (BSA)

Als aan het eind van het studiejaar blijkt dat je niet aan de genoemde eisen hebt voldaan, dan mag je niet verder met je opleiding. Je krijgt dan een negatief Bindend Studieadvies (BSA).

Voor meer informatie raadpleeg ook: [Wat is het Bindend studieadvies in het mbo? – Rijksoverheid](#).

9.3 Generieke vakken

Hieronder vind je de **generieke onderdelen** van je opleiding. Deze zijn verplicht voor alle mbo opleidingen in Nederland. Lees meer hierover in de het eerste deel van dit deze OER, de Studiegids en het Examenplan.

Generiek onderdeel	Onderdelen
Nederlands	Lezen, luisteren, spreken, gesprekken voeren en schrijven
Rekenen	Getallen, verhoudingen, meten en meetkunde en verbanden
Loopbaan en Burgerschap	Politiek, rechtsstaat, arbeid, consument, maatschappij, vitaal, talent, werkplek en loopbaansturing

9.4 BeroepsPraktijkVorming (BPV)

Beroepspraktijkvorming noem je ook wel BPV of stage. Het is een vast onderdeel van je opleiding. Het stagebedrijf moet een door SBB goedgekeurd leerbedrijf zijn.

Je moet voor de opleiding *tenminste 1350 uur* BeroepsPraktijkVorming (stage) voldaan hebben.

De beroepspraktijkvorming moet je afsluiten met een voldoende. Dit houdt in dat je:

- Het aantal afgesproken uren BPV hebt gehaald (hiervoor is registratieplicht)
- Je aan de voorwaarden houdt van de BPV-opdrachten en/of beroepshouding.

Alle afspraken over de BPV vind je in deze documenten:

- **Studiegids:** Hierin staan de uitgangspunten met betrekking tot de BPV vermeld
- **De Praktijkovereenkomst (POK):** Hierin staan de rechten en plichten van de student, het leerbedrijf en de LiS. De student, het leerbedrijf en de LiS ondertekenen de POK vóór de start van de BPV periode. De POK krijg je via je loopbaandocent op het moment dat jouw BPV periode eraan komt.
- **Het BPV informatiedocument 2023-2024:** Hierin staan specifieke afspraken vanuit je opleiding en wat je moet doen om aan je BPV te voldoen.
- **Het Examen- en Diplomaplan:** Hierin staat informatie over de beoordeling van de BPV en examens in de beroepspraktijk.

9.5 Studielast/Onderwijstijd

Hieronder vind je het aantal klokuren begeleidde onderwijstijd (BOT), het aantal klokuren beroepspraktijkvorming (BPV) en het aantal klokuren niet- begeleidde onderwijstijd (zelfstudie) voor jouw opleiding. In de laatste kolom vind je opgeteld het totaal aantal studiebelastingsuren (SBU).

	BOT	BPV	Niet begeleide onderwijstijd	Totaal aantal SBU
Leerjaar 1	1000	0	600	1600
Leerjaar 2	600	400	600	1600
Leerjaar 3	600	400	600	1600
Leerjaar 4	450	550	600	1600
Totaal	2650	1350	2400	6500

9.6 Examencommissie

De Examencommissie is verantwoordelijk voor de borging van de kwaliteit van de examinering en verstrekt je een diploma als je aan de eisen, die in het Examenplan van je opleiding staan beschreven, voldoet. De Examencommissie handelt op grond van het [Examenreglement](#). De Examencommissie is bereikbaar via: examencommissie@lis.nl.

10. Examinering en diplomering

10.1 Examenreglement

Bij het examineren volgen we de regels van het examenreglement. In het centraal examenreglement vind je onder andere informatie over:

- Inschrijven voor en deelnemen aan examens
- Vrijstellingen
- Aangepaste examinering
- Fraude
- Hulpmiddelen
- Aanwezigheid
- Bekendmaking van de examenuitslag
- Inzagerecht
- Bezwaar en beroep.

Dit Examenreglement is geldig gedurende jouw gehele opleiding. De Examencommissie van de LiS is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de examinering en diplomering van de eigen opleidingen.

Heb je een vraag of klacht over examinering? Dan kun je contact opnemen met de examencommissie.

10.2 Exameneisen

Om je diploma te halen moet je voldoen aan de exameneisen van je opleiding. De bewijsstukken van onderstaande examens bewaren we in je examendossier. Hieronder vind je een toelichting op de exameneisen.

Exameneisen	Aandachtspunten
Beroepsspecifieke Eisen Kerntaken/werkprocessen	<ul style="list-style-type: none"> • Bij Beroepsspecifieke examens worden jouw kennis en vaardigheden van de kerntaken en werkprocessen uit het Kwalificatiedossier beoordeeld. • Je wordt beoordeeld op niveau van een kerntaak. • Als er specifieke eisen zijn voor Talen en Rekenen, dan worden deze ook geëxamineerd. Deze examinering kan plaatsvinden als onderdeel van een beroepsgericht examen of als een apart examen.
Wettelijke beroepsvereisten	Voor sommige beroepen zijn er wettelijke eisen. Als deze in het kwalificatiedossier staan, dan staat dit vermeld in jouw examen- en diplomaplan.
Generieke eisen Taal en Rekenen	De exameneisen voor taal en rekenen staan vermeld in het examen- en diplomaplan. Het cohortenschema is hier te vinden. In dit schema staan de eisen die je voor taal en rekenen moet halen voor je diploma.

Loopbaan en burgerschap	Je moet voldoen aan je inspanningsverplichting voor de LiS Onderwijs- en examenregeling cohort 2023-2024 het onderdeel Loopbaan en Burgerschap.
Keuzedelen	Bij de examens van de keuzedelen worden kerntaken en werkprocessen beoordeeld. Deze taken en manieren van werken staan omschreven in het Kwalificatiedossier.
De zak-/slaagregeling tref ja aan op pagina 28 tabel 10.4.3.	

10.3 Examenplan

10.3.1 Beroepsgerichte examenonderdelen

Beroepsgerichte examenonderdelen								
Code + Kerntaak	Examenvorm / naam	Werkprocessen	Periode afname	Duur	Plaats afname	Behaald + weging	Voldaan	
Voorwaarden A deelname De volgende examens onderdelen moeten positief zijn afgerond: <ul style="list-style-type: none"> Burgerschap (4 domeinen) Keuzedeel voldaan aan 720 uren Nederlands 3F Rekenen MBO3 (3F) Engels A2B1 800 uur BPV moet zijn voldaan Als aan bovenstaande is voldaan dan kunnen onderstaande examens worden afgenomen in de Hoofd fase.								
P4-B1-K1	Proeve: Vervaardigt producten en/of onderdelen.	B1-K1-W1 Bereidt de werkzaamheden voor B1-K1-W2 Vervaardigt en/of bewerkt het product B1-K1-W3 Meet en controleert het product en/of onderdeel B1-K1-W4 Rondt de werkzaamheden af en levert het (metaal)product op	Hoofd fase	32 uur	LiS	cijfer 1x (≥ 5,5)	cijfer 1x (≥ 6)	J
P4-K1	Proeve: Maakt en test geautomatiseerde programma's	P4-K1-W1 Bereidt het schrijven van geautomatiseerde programma's voor P4-K1-W2 Schrijft geautomatiseerde programma's voor materiaalbewerking P4-K1-W3 Test geautomatiseerde programma's P4-K1-W4 Voert CNC-bewerkingen uit P4-K1-W5 Administreert en archiveert productgegevens		32 uur	LiS	cijfer 1x (≥ 5,5)	cijfer 1x (≥ 6)	
P4-K2	Proeve: Produceert onderdelen voor instrumenten	P4-K2-W1 Bereidt het maken van onderdelen voor P4-K2-W2 Maakt onderdelen		32 uur	LiS	cijfer 1x (≥ 5,5)	cijfer 1x (≥ 6)	
P4-K3	Proeve: Bouwt en test instrumenten	P4-K3-W1 Bouwt en/of repareert instrumenten P4-K3-W2 Test instrumenten P4-K3-W3 Levert instrumenten op		32 uur	LiS	cijfer 1x (≥ 5,5)	cijfer 1x (≥ 6)	

Voorwaarden B deelname: De volgende examens onderdelen moeten positief zijn afgerond: <ul style="list-style-type: none"> • Alle examens onderdelen uit voorwaarde A • B1K1 vervaardigt producten en/of onderdelen • K1 maakt en test geautomatiseerde programma's • K2 Produceert onderdelen voor instrumenten • K3 Bouwt en test instrumenten Als bovenstaande is voldaan dan kan onderstaand examen worden afgenomen Eindfase .							
P4-K4	Proeve: Ontwerpt prototypen	P4-K4-W1 Maakt een ontwerpplan voor een prototype P4-K4-W2 Maakt schetsen en ontwerpt prototypen P4-K4-W3 Bouwt het prototype P4-K4-W4 Test de functionaliteit van het prototype	Eind fase	240 uur	In de BPV	cijfer 1x (≥ 5,5)	cijfer 1x (≥ 6)

10.3.2 Generieke examenonderdelen

Nederlands									
Code	Examenvorm	Vaardigheid	Niveau	Periode afname	Duur examen	Plaats afname	Behaald + weging		Voldaan
eXNed3FCE	Centraal examen	Lezen en luisteren	3F	Hoofd fase	120 min	LiS	cijfer 1x (≥ 1,0)		cijfer (≥ 6) cijfer (≥ 5 *1)
eXNed3Fsch	Instellings-examen	Schrijven	3F		90 – 120 min	LiS	cijfer 1x (≥ 1,0)	cijfer 1x (≥ ,0)	
eXNed3Fspr	Instellings-examen	Spreken	3F		12- 25 min	LiS	cijfer 1x (≥ 1,0)		
ExNed3Fgesp	Instellings-examen	Gesprekken voeren	3F		12- 25 min	LiS	cijfer 1x (≥ 1,0)		

Rekenen									
Code	Examenvorm	Vaardigheid	Niveau	Periode afname	Duur examen	Plaats afname	Behaald	Voldaan	
eXrek3FIE	Instellings-examen	Getallen Verhoudingen Meten en meetkunde Verbanden	MBO4 (3F)	Start fase	120 minuten	LiS	cijfer (≥ 6)	cijfer (≥ 5 *1)	

Engels									
Code	Examenvorm	Vaardigheid	Niveau	Periode afname	Duur examen	Plaats afname	Behaald + weging		Voldaan
eXEngA2B1CE	Centraal examen	Lezen en luisteren	B1	Hoofd fase	120 min	LiS	cijfer 1x (≥ 1,0)		cijfer (≥ 6) cijfer (≥ 5 *1)
eXEngA2sch	Instellings-examen	Schrijven	A2		60 – 90 min	LiS	cijfer 1x (≥ 1,0)	cijfer 1x (≥ ,0)	

Onderwijs- en Examenregeling

eXEngA2B1spr	Instellings-examen	Spreken	A2		8 - 20 min	LiS	cijfer 1x ($\geq 1,0$)			
ExEngA2B1ges	Instellings-examen	Gesprekken voeren	A2		8 - 20 min	LiS	cijfer 1x ($\geq 1,0$)			

10.3.3 Examenonderdeel Loopbaan en Burgerschap

Loopbaan en Burgerschap						
Code	Dimensies	Bewijsstuk	Periode afsluiting	Plaats afname	Behaald (J/N)	Voldaan (J/N)
Loopbaan	Loopbaan	Verklaring dat onderwijsprogramma is doorlopen en afgerond volgens het onderwijsprogramma	Hoofdphase	LiS	Voldaan aan voorwaarden (J)	Voldaan aan voorwaarden (J)
Burgerschap	Burgerschap		Hoofdphase	LiS	Voldaan aan voorwaarden (J)	

10.3.4 Examenonderdeel Keuzedelen

Keuzedelen verschillen per student. In hoofdstuk 1.4 kun je meer lezen over de keuzedelen die we op de LiS aanbieden.

Kwalificatie	Type opleiding	Keuzedeelverplichting
Niveau 4	Research Instrumentmaker	720 studiebelastinguren

De meeste keuzedelen hebben een omvang van 240 studiebelastinguren. Een klein aantal keuzedelen heeft een omvang van 480 of 720 studiebelastinguren. De omvang van een keuzedeel is wettelijk vastgelegd. De keuzedelen worden aangeboden in de Hoofdphase van de opleiding.

10.3.5 Examenonderdeel BeroepsPraktijkVorming

BPV	BPV-onderdelen	Omschrijving	Periode afsluiting	Bewijsstuk	Behaald	Voldaan (J/N)
BPV	BPV uren POK	Voldaan aan 1350 (klok) urennorm	Hoofdphase + Eindfase	Verklaring BPV begeleider	Voldaan aan voorwaarden (J)	Voldaan aan voorwaarden (J)
	Oordeel BPV	Totaal oordeel BPV	Hoofdphase + Eindfase	Verklaring BPV begeleider	$\geq V$	

10.4 Diplomerings

10.4.1 Diploma-eisen

Voordat je je diploma haalt, bekijkt de Examencommissie of je voldoet aan de eisen. Deze eisen noem je de diploma-eisen. Alles wat laat zien dat je hieraan voldoet, bewaren we in je examendossier. Dit zijn bijvoorbeeld bewijsstukken, examenproducten en beoordelingen. Aan het einde van je opleiding

controleert de Examencommissie jouw examendossier. Indien alles in orde is, kun jij je diploma in handen krijgen. In de tabel hieronder vind je de diploma-eisen:

Diploma-eis	
Omschrijving waardering beroeps specifieke kerntaken op de resultatenlijst van het diploma	Elke kerntaak moet met minimaal een voldoende beoordeling of het cijfer 6 zijn afgerond.
Beroepsvereisten als deze zijn opgenomen in kwalificatiedossier	Als er beroepsvereisten in het kwalificatiedossier staan, moet je deze behaald hebben.
Generieke onderdelen; talen en rekenen	In het cohorten schema vind je terug welke diploma-eisen er gelden voor jouw cohort. Cijfers voor Nederlands, Engels en Rekenen worden vermeld op de resultatenlijst bij het diploma.
Generieke onderdelen	Loopbaan en Burgerschap moet je afronden als 'voldaan'.
BeroepsPraktijkVorming (BPV)	De BeroepsPraktijkVorming moet je met een positieve beoordeling hebben afgesloten. Het leerbedrijf is bij de beoordeling betrokken en moet voldoen aan 1350 uren.
Keuzedelen	Alle examens van de keuzedelen zijn afgelegd. Je krijgt een eindbeoordeling per keuzedeel, niet per kerntaak. In Tabel 10.4.3. vind je de slaagzakregeling voor de keuzedelen terug.
De zak-/slaagregeling tref je aan op pagina 28 tabel 10.4.3.	

Op de resultatenlijst bij het diploma worden de resultaten op de volgende manier weergegeven:

Onderdelen resultatenlijst diploma	Vermelding resultaat
Kerntaken (beroepsgericht specifieke taal eisen)	Cijfer
Talen	Cijfer
Rekenen	Cijfer
Loopbaan en Burgerschap	Voldaan
Keuzedelen	Cijfer
BPV	Voldaan

10.4.2 Wettelijke diploma-eisen

Om in aanmerking te komen voor een diploma moet de student voldoen aan alle kwalificatie-eisen. Het gaat om de volgende onderdelen. De student moet hieraan voldaan hebben of een oordeel 'voldoende' of 'goed' hebben gehaald.

- Beroepsgerichte eisen inclusief branche- en wettelijke vereisten (Kwalificatiedossier): Een 6 of hoger per kerntaak.
- Generieke eisen Taal & Rekenen: Een oordeel per onderdeel volgens de eisen die geldend zijn voor het betreffende cohort.

- Loopbaan en Burgerschap: Voldaan hebben aan gestelde eisen voor de opleiding.
- BeroepsPraktijkVorming (BPV): Positief oordeel van het leerbedrijf.
- Keuzedelen: Voldaan aan keuzedeelverplichting en een examenresultaat per keuzedeel.

10.4.3 Uitwerking wettelijke eisen diplomering, slaagzak-, regeling

	Onderdeel	Beslisregel/bewijzen	Behaald	Voldaan
1	Beroepsgerichte eisen	De student moet voor alle kerntaken een voldoende behaald hebben.	≥ 6	≥ 6
2	Generieke Taal- en Reken-vaardigheden	Nederlands wordt geëxamineerd op niveau 3F. Het examen bestaat uit een centraal examen op de onderdelen luisteren en lezen, en uit een instellingsexamen op de onderdelen spreken, gesprekken voeren en schrijven. Het eindcijfer voor Nederlands mag niet lager zijn dan een 5.	Nederlands: ≥ 6	Nederlands: ≥ 5*
		Engels wordt geëxamineerd op niveau A2/B1. Het examen bestaat uit een centraal examen op de onderdelen luisteren en lezen (B1) en uit een instellingsexamen (A2) op de onderdelen spreken, gesprekken voeren en schrijven. Het eindcijfer van Engels mag niet lager zijn dan een 5.	Engels: ≥ 6	Engels: ≥ 5*
		Rekenen wordt geëxamineerd op niveau 3F /mbo4. Het examen bestaat uit één centraal examen op de onderdelen getallen & verhoudingen, meten & meetkunde en verbanden. Het eindcijfer voor Rekenen mag niet lager zijn dan een 5.	Rekenen: ≥ 6	Rekenen: ≥ 5*
		* Een diplomavorwaarde is dat het totaal van de cijfers voor Nederlands, Engels en Rekenen ten minste 17 bedraagt, terwijl géén van de cijfers lager is dan een 5.		Nederlands, Engels en Rekenen samen minimaal 17 punten
3	Loopbaan en Burgerschap	De student is verplicht om het onderwijsprogramma voor Loopbaan en Burgerschap te volgen en uit te voeren. De student haalt een voldoende als deze heeft aangetoond dat er leerwinst is behaald op alle gebieden van het programma.	≥ V	≥ V
4	Beroepspraktijkvorming (BPV)	De student voldoet aan de BPV wanneer de urennorm van de POK in leerjaar 1 t/m 4 is behaald en als het leerbedrijf een positief oordeel heeft gegeven over het functioneren in de BPV.	≥ V	≥ V
5	Keuzedelen	De student moet hebben deelgenomen aan de examens voor de keuzedelen met de minimale keuzedeelverplichting van 720 SBU. Hierbij geldt: <ul style="list-style-type: none"> • Het gemiddelde examenresultaat voor keuzedelen is ten minste een 6 (zes) • Voor minimaal de helft van de keuzedelen is ten minste een 6 (zes) behaald • Het resultaat van een keuzedeel is minimaal een 4 (vier) De omvang van een keuzedeel weegt niet mee in de weging van het gemiddelde. Is een keuzedeel in een eerdere opleiding 'behaald' en is hiervoor geen cijfer	Gemiddeld resultaat keuzedelen: ≥ 6 + Resultaat van minimaal de helft van de keuzedelen: ≥ 6 + Resultaat keuzedeel is minimaal: ≥ 4	Keuzedeelverplichting 720 SBU

		beschikbaar, dan kan deze keuzedeeltijd als vrijstelling in de keuzedeelverplichting worden meegenomen. Hij telt dan echter niet mee bij de berekening van het gemiddelde.		
--	--	--	--	--

11. Documenten bij voortijdig afbreken opleiding

Haal je je diploma niet, maar stop je toch met de opleiding? Dan kun je in bepaalde gevallen een mbo-verklaring of mbo-certificaat krijgen. Dit is een document waarin staat dat je een deel van de opleiding wél met goed resultaat hebt afgesloten.

11.1 Mbo-verklaring

Je ontvangt een mbo-verklaring van de Examencommissie als:

- Je de opleiding verlaat zonder diploma of certificaat.
- Je wel de resultaten hebt behaald voor één of meerdere onderdelen van je opleiding.

11.2 Mbo-certificaat

Je ontvangt een mbo-certificaat van de Examencommissie als:

- Je niet meer bij de LiS staat ingeschreven.
- Als je geen diploma hebt behaald maar wel een positieve waardering hebt behaald voor een of meerdere onderdelen van de opleiding waarvoor een certificaat is vastgesteld.

Het is wettelijk vastgelegd voor welke delen van opleidingen een mbo-certificaat is vastgesteld. Dit staat op de website van [SBB](#). Een behaald mbo-certificaat wordt geregistreerd in het diplomaregister van DUO.

Kijk voor meer informatie voor documenten bij het voortijdig afbreken van de opleiding op de website van de [Rijksoverheid](#).

12. Klachten

We hopen dat jij het bij de LiS naar je zin hebt. We studeren en werken samen met veel studenten, docenten en medewerkers. We hebben regels opgesteld. Zodat we weten waar we aan toe zijn en wat we kunnen verwachten. Daarnaast gebruiken we ons gezond verstand. Maar het kan natuurlijk voorkomen dat je een klacht hebt. Door met ons over je klacht te praten, kunnen we samen naar een oplossing zoeken. Als je een klacht hebt, kun je onder andere terecht bij:

- Jouw docent
- Jouw mentor
- De Studentenraad studentenraad@lis.nl
- Het zorgteam feldman@lis.nl
- De vertrouwenspersoon pen@strw.leidenuniv.nl
- De Onderwijsmanager muntinga@lis.nl
- De Examencommissie examencommissie@lis.nl
- De Directeur-bestuurder vink@lis.nl

Geeft het praten met bovenstaande personen jou niet de juiste oplossing? Dan kun je een bezwaar indienen. Via tips of klachten op de website van de LiS lees je hoe dit werkt.